

Színház.

Négy bemutató.

Az utóbbi esztendőben egyre-másra kerülnek színre darabok «beérkezett», nemzetközileg elismert színműírók tollából, akiket a «színi hatás» mestereiként ünnepel mindenfelé a kritika, akikben a színdarabírás feltétlenül biztoskezü művelőit látják a színházigazgatók és ezek a darabok — sorra buknak...

Kétségtelen, hogy a dráma minden más irodalmi műfajnál fokozottabb mértékben követeli meg a «technikai tudást». Az író számára gyakran idegen, öntörvényű világnak, a színpadnak az ismerete és az élő színházból, az előadásból folyó megköthetőségeknek és lehetőségeknek tökéletes tudása nélkül jó színdarab nem jöhet létre. Az irodalomnak és a színháznak, e két teljesen különböző emberi megnyilatkozásnak termékeny találkozása csak az erőteljes théátrális ösztönű költőben válik valósággá. E különös ösztön nélkül élettelen, vérszegény «irodalom» marad a «dráma» és nem lesz sohasem «színház». Ez még a jobbik eset! De előfordul — és így történik leggyakrabban, — hogy : nem *költőből* hiányzik a biztos utakra irányító théátrális ösztön, hanem *meseterembert* hagy cserben.

A színpadnak sok jótollú, szellemes, a színitechnika minden csínját-bínját jól ismerő író-munkása van, akik közül egyik másik életének valamelyik szerencsés órájában még a költői témamegragadásig is felemelkedett. Ezekből a művekből, erősebben vagy gyengébben, de sugárzik az élmény forrósága, melyet az élő darab-tárgy melege is táplál. Általában azonban olyan színműveket írnak, amilyeneket a vélt közizlés diktál. A «hatás» és a «siker» a főcéljuk és ehhez *eszköz* a dráma, nem pedig belső szükségyszerűség parancsszavára létrejött

önkifejeződés a színpad forró deszkáin. És minél jobban ismeri valaki a színműírás technikai fogásait, annál nagyobb a veszély, hogy bizonyos sikerhatások matematikusa lesz és egyre üresebb vagy hazugabb műveket ír, melyekből teljesen hiányzik az életszerűség, az írói emberábrázolás drámai plaszticitása és amelyeknek alakjai vagy lélektelen, szellemes marionettekké lesznek az író biztos kezében (pl. Molnár legújabb darabjainak hősei), vagy elmosódó körvonalú, lapos papiros-figurák, sablonos, elrajzolt patronok alapján kivágott típusok. Maga a színdarab pedig ezeknek a papiralakoknak önkényes ideodarakosgatásából kikerekedő naiv mese, mely az élményszerű életmeglátásnak halvány emlékét sem őrzi.

Ilyen hamis és élettelen hatáspermutációsor a Magyar Színházban bemutatott

Pintyőke

című új Lengyel Menyhért-darab. A főalak : Pintyőke, a szürke bártancosnő, liliom a mocsárban, nincstelen kis senki, akinek érintetlen szívében olthatatlan vágy él a tisztaság, a boldog otthon, kispolgári élet és a házasság után. Annyira hatásvadászó ennek az alaknak a beállítása, hogy teljesen valószínűtlenné fakul és még Dayka Margit, ez a remek, csupaöszton színésznő se tud bele lelket önteni. A pesti éjszakai élet, a cocktail, a tánc és a tiszavirág-életű «szerelmek» mámora adja az első és utolsó felvonás «devegőjét» és a Paradicsombár hozza a keretet. Itt álmodozik Pintyőke a fehér leányszobáról. És a második felvonásban — hatásos ellentét! — betolakodunk egy budai kispolgári lakásba, ahol meg a nemrég érettségizett úrilány ábrándozik pezsgőről, jazzbandról, tiltott szerelmekről.

Pintyőke a bárban megismerkedik egy Amerikában felnőtt magyar fiúval, aki szentimentális, naiv és természetesen gazdag. Azt hiszi Pintyőkéről, hogy «tisztesleges», beleszeret és Pintyőke — nem Joe félrevezetésére, hanem mert a meghitt családi élet húzza-vonja — kivész egy bútorozott szobát Budán. A kis család azonnal a szeretetébe fogadja Pintyőkét, különösen a fehérhajú nagypapa és természetesen senki sem sejti, kicsoda is valójában Pintyőke. Katalin, a barátnöje, aki mindent elkövet, hogy a «beteges» és «ostoba» tisztességérzetet kiirtsa Pintyőkéből, azonnal értesíti Joét a lakás címéről és a fiú beállít. Szerelmet vall Pintyőkének és abban a hitben, hogy a leány családjával áll szemben, a főbérlelőktől megkéri Pintyőke kezét. Joe értelmetlenül néz mindenkire, amikor felvilágosítják, hogy Pintyőke nem családtag, csak ujdonsült albérlő. Sírva vallja be az álmodozó kis görll, hogy mindaz, amit Joeval való első találkozásánál elmesélt, hazugság volt és hogy ő nem lehet soha a felesége. Joe megtudja, hogy Pintyőke bártáncosnő. Ez nem ok arra, hogy ne szeresse a leányt, aki végre eléri álmai netovábbját és a házassággal átlép az éjszakai életből a tiszta polgári otthon meghitt világába.

A hatásoknak ez a mesterkélt halmozása tehát egy Lehne- vagy Heimbürg-regény «színvonalához» vezetett el, a technikai tudás matematikája pedig egy unalmas, érdektelen darabot adott eredményül. Negyedennyi «tudás» és egy csipetnyi életfrissesség talán kevésbé «hatásos», de minden bizonnyal érdekesebb, emberibb, közvetlenebb darabbal szaporította volna a Magyar Színház repertoárját. Az előadás mindazt hiánytalanul nyújtotta, amivel a pesti színpadi rutin szolgálni tud a közönségnek. Jó szereposztás, értékes színészek, mutatós színpadok, pergő

előadás és mégis — felvonásról-felvonásra hül le a közönség, a viccrakéták egyre többször mondanak csütörtököt, a csalódás pedig percről-percre nő a lélekben . . .

Igen, a színház a közönsége! . . . A közönségért van színész, író, rendező. A tömeg akar játszani és a színész csak színpadraküldött követe a közönségnek, az író csak megszólaltatója mindnyájunk lelkében élő öntudatlan emberi igazságoknak, amelyek a cselekvő emberen keresztül lepleződnek le és tudatosíthatók. A közönségnek az előadással való passzív együttjátszásából folyik, hogy akarat ellenére nem lehet színházat csinálni.

A drámaírók nagyrésze teljesen kikapcsolódott a közönség egészséges theátrális ösztöneinek áramköréből és ennek ellenére azt hiszik hogy csalahatatlank, amikor kiszolgálni igyekeznek a publikum igényeit. Sajnos, ritka a *költő*, akinek színpadi alkotásai *időtlen* emberi igazságok drámai kifejezései, de szerencsére szép számmal vannak olyan *írók*, akik legalább *koruk* aktuális emberi problémáit jelenítik meg színpadra szánt írásaikban, amelyek így alkalmat adnak a közönségnek arra, hogy az előadásban önmagára, saját kérdéseire ismerjen és együtt-élje a drámát a szerepjátszó színészekkel. Ezek a művek leggyakrabban hamar elévülnek, gyorsan porosodnak, de legalább tisztacélú árucikkei a színpadi darabpiacnak. Ilyen becsületes színműúru a Belvárosi Színházban

Minden férj . . .

címen színre került angol színjáték. A darab írói, C. Chesterton és R. Neale a «házasság válságát» választották tárgynak, de nem az agyoncsépelet háromszög-alapon, hanem a gyermekeket is belevonják a mai beállítási probléma-feldolgozásba. Romain Cooolus nyult először szerencsés kézzel a

serdülő gyermek színpadi szerepeltetéséhez: a *Húsvéti vakáció* Claude-ja sok vidám és könnyes helyzeten át anyját az életpár helyes kiválasztásához segíti. A magányos, még fiatal anya és a fiú lelki-kapcsolódása mélyebb izzású, messzetávlatú és költői színezésű ábrázolást nyert *Zorzi* «La vena d'oro» című finom drámájában. A kikapós *apa* «jó pásztor» lesz egy francia vígjátéki feldolgozásban az anyját rajongásig szerető fiú. Most angol hangszerelésben kapjuk e témát, melynek ez a színrekerült darab tehát negyedik — vagy ki tudja, hányadik — leöntése, de azért még őrzi frissességének és maiságának gyorsan illanó arómáját.

Az apa — George Armstrong, jó módú üzletember — beleszeret titkárnőjébe, Maude Page-be és nyugodtan éli sok férj hazug kettős szerelmi életét. Az anya, Margaret, jóságos, tiszta asszony, akinek hiába pletykálnak, hűségesen hisz a férjében. Két felnőtt, 17—18 éves gyermekük van: egyik fiú, másik leány. Jack anyjához húz forró gyermeki szeretettel, Jill apjához. Okos, felvilágosodott, nagyon mai gyerekek, különösen a leány gondolkodik kedves-humorosan konvenciótlanul. A fiú egyszer rányit apjára, amint az a titkárnőjével csókolózik. Rettenetes viharokat kavart fel benne: félti anyját a fájdalomtól. A titkárnőnek próbál először a lelkére beszélni, majd egy remek jelenetben szembekerül apjával és felelősségre vonja. Most már a férfi is belátja: a helyzet tarthatatlan és megmondja feleségének, hogy — válnak... Ő nem tud a lányról lemondani, tehát otthagyja Margaret-t és a titkárnőjét veszi feleségül. A szelíd asszony kétségbeesetten küzd a boldogságáért, de minden megtörik a szerelmes férj makacosságán. Szétköltöznek. A férfi csak most kezdi érezni: mit is veszít a feleségével. Az első pofon akkor éri, amikor az asszony bejelenti neki, hogy beleegye-

zik a válásba, mert rájött, nem hal bele a magányosságba, tud ő élni szépen, csendesen a férje nélkül is. A második pofont hiúságának a barátnője adja... A titkárnő ugyanis megdöbbenve értesül arról, hogy a férfi milyen felfordulást csinált miatta a családjában. Ő független, dolgozó nő, független emberi életet él, barátnője lett a főnökének, de esze ágában sincs férjhez menni. És ha már — majd pár év múlva — férjhezmegy valakihez, akkor nem egy öregedő férfit fog választani, hanem egy vele egykorú fiatalembert. Két szék között a pad alá került apát és a megbocsátószívű anyát ezután már nem nagy dolog összehétközíteni. Ez természetesen a gyermekek dolga...

A komoly, emberi és életből vett témát nagy színpadi ügyességgel írták meg: a humort a tárgy komolyságához viszonyítva talán kissé túlada-golták a szerzők, de ezért csak hálás a mai élettől komorhangulatú néző. Az előadás szereplői közül elsőnek érdemel dícséretet a Jack szerepét játszó Apáthy Imre, aki megkapó hangokat talált a gondtalan örömtű gyerek és a problémákkal vívódó felnőtt széles skálájában az alak kifejezésére. Az anyátszeretés és a fiatal-ság tökéletes megszólalása volt az a jelenet, amikor nem mer örülni az újonnan kapott motorbiciklinek és faggatja anyját: boldog-e igazán? Csak amikor bizonyossá lesz benne, hogy anyja még semmit se tud az apa bűnéről, akkor tör ki belőle: «Édesanyám, akkor nekem szabad örülnöm»... Turay Ida kedves mai lány volt. A német színpadokról visszatérő Aknay Vilma játszotta az anyát finoman, melegen, egyszerűen, nagy kultúrával, de csak a szelíd jóságú asszony rajza sikerült; a második felvonás végének nagy drámai kitörése erőtlenül hangzott el és a harmadik felvonás fölényessé, okossá lett asszonya sem talált teljes hitelre. Az előadás

stilusos rendezése Bárdos Artur avatott munkája volt.

A színpaddal mit se törődve, csupán saját lelkének hazafias lírai hevéletére hallgatva írta meg három egyfelvonásosát vitéz Somogyváry Gyula. A bensőleg harmoniába csendülő három «dramolett»

A kitagadottak

cimen került színre a Nemzeti Színházban. A hazaszeretet időtlen emberi érzése e darabok tárgya, meghatározva három nagy magyar lélek kivételes arányainak mértékével. Thököly, Rákóczi és Kossuth az emigrációban... Ez a három kis «dramolett» tárgya, amivel kor, miljö és légkör egyformán adva van.

Thököly és társai reménytelen vágyakozással sóvárognak «haza» és mint elvénhedt, fogoly sasok a ketreben, úgy gubbasztanak a kisázsiai Izmidben. A bécsi udvar egyik kéme hazug hírrel felriasztja szívükben a szabadulás reménységét. Mint a kürtöt halló vadász-sasok szárnya, verdesi szívüket a boldogság. A valósággra-ébredés szörnyű keserű. A repdeső szárnyak lehanyatlanak és még sötétebb, reménytelenebb, búsabb éjszaka borul le a magyar bujdosókra.

Ennek az *Utolsó szárnycsapás* címen játszott egyfelvonásosnak nemes páthosza legigazabban Márkus Emilia ajkán szólalt meg. Az ő roskatag és mégis heroikus lelkű, mélyen aszszonyi Zrínyi Ilonája igaz nemzeti-színházi élmény.

A második kis darab Rodostóba röpitette a nézőket. Az Istenben vigasztalódó fejedelem áll *A virágember* középpontjában, noha a tulajdonképeni hős Mikes Kelemen. Ez a mimózaszívű, poétalelkű fiatalember régóta szerelmes Bercsényi Miklós fiatal özvegyébe, Kőszeghy Zsuzsikába, de sohasem merte megvallani érzéseit. Zsuzsika is szereti a «virágembert» és szabadulása estéjén, mi-

előtt útrakelne Varsovia felé, nehezen szólásra bírja Kelemen. A fejedelem írődeákja alighogy ráeszmél nagy boldogságára, gyötrelmes válaszütra kerül. Zsuzsika nem akar Rodostóban maradni, magával akarja vinni leendő urát a szabad Lengyelországba, Mikes Kelemen meg nem tud elszakadni rajongásig szeretett fejedelmétől; gyökerei belenőttek a hatalmas tölgybe, osztozni akar ura kitagadottságában, hazátlanságában. Nagy belső vívódás után a fejedelem iránt érzett hűsége marad erősebb és könnyes búcsút vesz szerelmétől, aki egyedül indul a bánatos szabadulásba.

Tasnády Ilona és Abonyi Géza adtak életet e kis színdarab két szerelmesének. Izlés, finomság és lírai izzás avatta játékuakat költőivé. A száműzött Rákóczi üzenetét a magyar földhöz, szépen, egyszerűen mondta el Pethő Atilla.

A harmadik egyfelvonásosban találta el legjobban a színpad hangját Somogyváry Gyula. Az agg Kossuth turini remeteségének csendjét felbolygatja az akkori új honossági törvény pesti parlamenti tárgyalása. Ha megszavazzák, sohasem térhet többé vissza hazájába... Környezete titkolja, rejti azt, amit Kossuth sejt, úgy, hogy amikor egy őszi reggelen betoppan hozzá régi barátjának, a párisi emigrációban élő Szarvady Gábornak a leánya, Mária, hogy előkészítse a szomorú hírt és a száműzött kormányzónak apjával való találkozását, Kossuth kiolvassa Mária zavart tekintetéből a végzetes döntést. Fájdalmas, de bölcs megnyugvással fogadja, hogy Magyarország végleg elveszett a számára. A megérkező Szarvady és a Kossuth árnyékává szegődött Ihsász nem tudja, hogyan közöljék a gyengeszívű aggastyánnal a rettenetes hírt, amit az már tud... Valósággal neki kell aggódó barátait vigasztalni. A szangvinikus Szarvady Coriolánusnak sze-

retné látni Kossuthot, aki világgá kiáltja nemzete szégyenteljes tettét. De a megbékélt, bölcs Kossuth szelíd, könnyes szavakkal megmagyarázza hogy Magyarország anyánk és mi mindnyájan fiai vagyunk. Az anya megütheti a fiát, az ütés fájhat nagyon, de a *fiú nem üthet vissza!*

Ezen a címen színrekerült harmadik egyfelvonásosban Kürti József keltette életre tökéletesen, kísérletesen hű maszokban, az agg Kossuthot. Meleg egyszerűségű és monumentális emberábrázolása az est legszébb színészi alkotása volt.

A Nemzeti Színház színpadára teremt nemes tendenciájú három egyfelvonásost a közönség őszinte, megértő szeretettel fogadta.

Bátorság kell ma, a jazz-band, a szabadszerelem és Pán-Európa-törekvések napjaiban a történelemhez fordulni és hazájukért búsuló szerencsétlen száműzöttek fájdalmával fényesíteni meg a nézők szemét. Nincs helye ilyenkor tudákos dramaturgiai okoskodásoknak... Bizonyos, hogy vitéz Somogyváry Gyula nem kereste a «hatást» és — elérte azt; nem hazafias patronok alapján dolgozott, hanem friss kézzel nyúlt a benne élményt kiváltó témák után és — «dramolettjei» a lélekbe melegítenek. A közönség együttéli hőseivel a kitagadottság szomorúságát és ha nem veszett ki a néző lelkéből teljesen az, ami ott lángolt ezeknek a száműzötteknek a szívében, paraszában is izzani kezd a hazátszeretés ma gyakran megcsúfolt és ezer kísértésnek kitett örök emberi érzése.

A Nemzeti Színház soron következő ujdonsága különleges irodalmi csemege volt. Voinovich Géza dűspompájú, shakespeare-i nyelvezetű dialógusokban vitte színpadra a — szerelmes Shakespearet. Az ismeretlen-életű, nagy drámaíró zseni homályos emberi alakját Voinovich Géza az irodalomtudós lelkiismeretes elmélyedés-

vel s a költőilelkű esztétikus finom beleérzésével egy őszinte emberi történet keretében szerkeszti meg és a maga konkrét valóságában kelti életre. Biztos támpont, amelyből kiindulva Voinovich egy költői élet-*hipotézis* aranyhálóját szövögethette, olyan kevés van, hogy bármilyen meseelgondolást eltűr.

A darab középpontjában Shakespeare mellett a szonettek éjfékete asszonya áll. Óróra kapta címét a darab, az ő villódzó kiismerhetetlen lelke a

Lidérc.

Egy szép napon belibben a Shwan-színház nézőterére, melynek földszintjén matrózok, mesterlegények, utcalányok esznek, isznak, tereferélnek (pompás színház-történelmi korep!) és várják a *Romeo és Julia* előadását. Belibben Lady Fitton Mary, a «dark lady» és lángot gyújt a költő szívében. Mary nem utasítja vissza a költő közeledését, élvezzi annak izzó, lobogó, szívárványszínekben sziporkázó mondatait, de Essex fiatal barátja, Shakespeare pártfogója, a szép William Herbert earl of Pembroke sem hagyja hatás nélkül a csapongó asszonyszívet. Pembroke a Költő vásárolt verseivel ostromolja Maryt, de az kieri a szavak mögöl az igaz érzést. És a szépségy, egy nagy, szenvedélyes szerelem boldog röpke pillanataival ajándékozza meg a Költőt.

Közben számos finoman bogozott valószínű történelmi tény szála szövöti ezt a szerelmet. Ilyen az Essex-motivum. A nagyratörő, szenvedélyes kegyenc lázadást szít Erzsébet királynő ellen és egy trónfosztást megelévítő *II. Richard*-ot tüzeti ki jeladásnak. Mary mindenáron meg akarja akadályozni az előadást, mert félti Shakespearet. Kieszközli azt is, hogy a színésztrupp az udvar előtt játszassék. Shakespeare Erzsébet rendelésére két hét alatt darabot ír Fal-

staffról: a *Windsori víg nők*-et. Az előadás elmarad, mert a háborgó Essex nem tudva uralkodni indulatain heves szócсата után kardot ránt a királynőre. Pembroke is kockáztatja fejét, amikor nyíltan Essex mellé áll. És ebben a drámai pillanatban Mary elárulja magát, hogy Pembroke-ot szereti igazán, őt félti, őt akarja menteni...

A vihar elégiává csitul és a megtört szívű, öregedő Költő Stratfordba menekül a puritánok és fájó emlékek Londonából. Az alkonyodó kertben még egyszer találkozik a Költő Mary-vel, akit különös lobogása egy kiránduló-társasággal arra hajt. Elválnak mindörökre, a Költő egyedül marad a csodálatos éjszakában és lelkében megindulatos a furcsán kavargó látomások, amelyek a *Vihar*-ban kristályosodnak majd halhatatlanná.

A legtisztább *irodalmi* szándék szülte a *Lidérc*, terhesen díszes mondatok köntösében celebrálják a darabot a Nemzeti Színház színészei. Bajor Gizi történelmi kosztümben egy sokszíniú villodzó, modern nőt kelt életre tőkéletesen. Odrynak ezúttal nem sikerült hiánytalanul megelevenítenie Shakespeare-t. A szó széj maradt a száján. Kivált a szerelmi jelenetben nem a saját lángolásától megrészegedő Költő lobogó mondatainak lávazuhatagja bugyborékol elő ajkán. Egy öreg, tétovázó, bizonytalan, szomorú férfi áll előttünk már ekkor is: a negyedik felvonás Shakespeare-je. Lehotay forrongó, férfias Essex-e, Kürthy György ízeshumorú, falstaffi Kempje és Hettyey Aranka markáns Erzsébet királynője voltak ezenkívül az együttes legkimagaslóbb színészi teljesítményei.

Az első felvonás lezárása rendezőileg nem szerencsés a színpadi nézőtér közepére ugró és a saját darabjának előadását megszakító Shakespeare extatikus felkiáltásával. A harmadik felvonás udvari ceremóniája is sok

kivánnivalót hagy maga után. A stratfordi kép háttérében álldogáló mellékszereplők élettelen mozdulatlansága és helytelen elrendezése Shakespeare és Mary búcsújelenete alatt könnyen korrigálható kis szépséghiba.

Az egész előadás: a régi nemzeti-színházi fénykor emléket idéző, komoly értékű színházi est!

(—m—t—)

Vacsora nyolekor.

George S. Kaufman és Edna Ferber színdátéka a Vigszínházban.

Négy éve ugyanezen a színpadon már találkoztunk ez amerikai ujdonság szerzőivel. Akkori darabjuk, *A királyi család*, a művészi véna örökleteségét mutogatta egy híres színészdinasztia rajzában. A színmű rövidéletű volt, pedig — különösen lélekrajz tekintetében — az átlagon felül emelkedő írói gondosság nyomai is megtetszettek benne. Ez a külső fordulatok lelki reflexei iránt való fogékonyság mostani közös munkájukon is megismerszik. Zajos vacsora-témájuk jellegzetes film-elgondolás, technikában is a mozi-gyakorlat csapásán haladnak. De a riport-eszközök szélsőséges használata mellett is javukra kell írunk, hogy merőben azért a lélek tájairól szóló riport iránt sem érzéketlenek.

A nagy vacsorát a bukófélben lévő bankárcsalád adja egy valódi óvillági lord-pár tiszteletére s a newyorki ismerősök pukkasztására. De a néhány nap alatt, amíg az önértetes «tálalva van!» végre csakugyan elhangzik, házigazdák és vendégek életlen kis és nagy tragédiák egész sora dül végig. A házigazda vagyoni alapját a meghívott vendégek közül egy komisz fezőr ravas manipulációja s egy kiérdemesült primadonna szíves közreműködése végleg felrobbantja, őt magát az angina pectoris halálra ítéli. Menyasszony-leánya, ki titokban a levitéz-

lett némafilmszínész szeretőjévé lett, hasztalan várja a vacsorára a nőhódítót, mert ez közben kifizetetlen szállodai szobájában a gázhalál «nagy jelenet»-ében búcsúzik életétől. A fezőr tőzsdés végérvényesen hajbakap hozzá méltó parvenü hitvesével s a válást csak az üzletileg fontos vacsora lezajlásáig függesztik fel. A tőzsdésné az ugyancsak meghívott háziorvossal folytat viszonyt, amiről az orvos feleségének is tudomása van. S ezek a finom kis feszélyezettségek vígan gyűrűznek tovább a periferiák: a konyha, inasszoba és garázs felé. A szobaleány titokban megesküszik az inassal, kiről a jogosan féltékeny soffőr kisüti, hogy bigámista és három gyerek apja, a vetélytársak a konyhán ököltre mennek s a közelharcnak a szakácsnő pástétomremeke esik áldozatul... és így tovább. «Úgy szép az élet, ha zajlik...» Itt pedig — tizenegy színpadi képen át — alaposan zajlik. A vacsora azonban — noha végül lordék maguk is lemondanak — mint a minden egyéni ajon-bajon diadalmaskodó társadalmi konvenció megtestesítője, pontban nyolckor működésbe és jogaiba lép, s előzetes tájékozottságunk alapján minden okunk megvan arra, hogy résztvevőinek szívből «jó étvágyat» kívánjunk.

Ez a zsufolttság és mozzanathalmozás a dráma egész konstrukcióját mozaikszerűvé teszi. Az alakok is meglehetősen egysíkúak maradnak, alig többek harsogó színű típusképeknél. De a jelenetek időtartamával kitűnően gazdálkodó, ügyesen vezetett dialógusokban lassacskán azért a sorsok és végzetek mellett valamelyest a jellemek is reliefet nyernek, a külső sürgésforgás mögött a belső drámák is — legalább egy-két hangsúlyig — szóhoz jutnak.

Ennek természetesen multhatatlanul feltétele, hogy az előadás a legkisebb részletekre kiterjedően gondos és odaadó legyen. A Vígszínház munkája

ilyen. Harsányi Zsolt jeles fordításában és Góth Sándor remek rendezésében az egyenként is kiváló színészi teljesítmények hibátlan, valóban mintaszerű együttessé simulnak össze. A reklám azzal csábítgatja a közönséget, hogy itt a sztárok egész özönét bámulhatja. Minket éppen az ragadott el, hogy sztárokat alig láttunk még a közös jó munkának ennyire önzetlen és egymást szívvel-lélekkel támogató szolgálatában. A Góth-pár fölülnyes biztossága, Fedák Sári karikírozó ötletessége, Titkos Ilona éles groteszk rajza, Ágai Irén átértzett, őszinte drámaisága, Ladomerszky Margit tartózkodó úriassága, Csontos parvenü vastagbőrűsége, Somlay kerecsetlen realizmusa, Gyergyai fanyar üzletessége, Rajnai sima társadalmi máza, Jávor inas-snájdígsága: mind egy-egy remeklés önmagában is s még inkább egymás kölcsönös fényében. S a még hátralévő egytucat név, melyet felsorolni nincs terünk, szintén magasan felette áll annak az értékelésnek, hogy: belőle tizenkettő jelent egy tucatot. S ugyanezt a díszlettervező Vörös Pál intérierjeinek pompás sorozatáról is bízvást elmondhatjuk.

Egy királynő lánykora.

Sil-Vara vígjátéka a Magyar Színházban.

Lytton Strachey ismert, regényes Viktória-életrajzának dramatizálása, kinek Angliai Erzsébetéről írt könyvével esztendeje Bruckner színpadi adaptálásában találkoztunk. Csakhogy a bécsi Sil-Vara nem márkol olyan sokat, mint «rejtélyes» kollégája. Ő Strachey hősnőjének csak bakfiséveire szorítkozik, forrásából pontosan csak arra, amiből látványos revűszerű, operettkihangszerű, báránnyelű tavaszi történetet lehet színpadra kanyarítani: «amíg egy kisleány eljut odáig...» Odáig, hogy: először is a világ leg-

hatalmasabb birodalmának úrnőjévé lesz, másodsor pedig párjává egy kedves, jó kiállítású hercegi cousinnek. A közönség úgyis tudja, hogy e happy ending után a hősnő életében mi következett: még teljes hatvan évi uralkodás, a Szent Szövetség idejétől a világháború csirájáig, amely két emberöltő alatt a koronás süldőleánykából «Európa nagymamája» lett.

Sil-Vara darabja — noha a történetírás és mémoire-irodalom adatainak ügyes értékesítésénél semmivel sem több — ízléses, kellemes, elejétől végig keresetlen bájú munka. Elkerüli az efféle színművek legterhesebb és legigényeskedőbb velejáráját: a hosszadalmas színpadi politizálgatást. Igaz, hogy ennek következtében a háttérül szolgáló bel- és külpolitika, az egész wigh- és tory-világ meglehetősen homályban marad, s a vezéralakok, mint Lord Melbourne vagy Sir Robert Peel, inkább csak emberi jellemvonásaikkal, semmint politikai arcélükkel fordulnak felénk. De ezzel a devalválódással még mindig igen alkalmasak maradnak arra, hogy mellettük, esetleg velük szemben az igazságot szomjazó, bátorlelkű kiskirálynő vonzó karakterképe minél teljesebben kibontakozzék. Az ő harmatos fiatalsága itt mindennek a központja, a napsugaras színjáték minden sugara felőle árad szét s az ő alakjára verődik vissza.

A Magyar Színház a jótollú Márai Sándorral fordította le a darabot, a rendezésnek sok finom tapintatot és gráciát kívánó munkáját pedig Bródy Pál vállalta s oldotta meg teljes sikerrel. A népes együttesre a színház gárdájából hiánytalanul nem mindig futotta s néhány tehetséges tag, mint pl. Gózon vagy Z. Molnár, ezúttal egyéniségétől túlságosan is távoleső területre szorult. De meglepően diszkrét, finom és bensőséges volt első szerepében, a gyermekleányka Viktória alakjában, Gál Franciska. S legszebben éppen a legkomolyabb

mozzanatokot oldotta meg; ha valahol: talán csak a «degénykérés» darabzáró jelenetében csúszott bele még helytel-közzel a naiva-métier néhány elhasználtabb színpadi fogásába. Törzs meglegeklkü, póztalan Melbourneje jeles alakítás, csak a dikciójában akadt némi kivetnivaló modorosság, kivált a játék első felében. Ilyenkor beszéde a nemrég játszott II. József «dallamába» tévedt bele: úgy látszik, szomorjul nem lehet sokáig beszélni — büntetlenül. Báthory Giza jelentékeny volt Viktória édesanyjának alakjában, Gyöngyössy Erzszi pedig őszinte melegségű a német bárónő-nevelő szerepében. Ráday és Toronyi egy kissé vérszegényen látta el feladatát, s Tarnay belga királyában is valami segédhivataltali főigazgató kontúrjai kísértettek. Várady Lajos rokonszenves egyénisége és kellemes organuma ellenben igen jól hatott a fiatal Dickens jelenetében.

Rédey Tivadar.

R. Simonffy Margot előadói estje.

A vers-szavalás nálunk inkább kompromittált, semmint kultivált művészet. Egyrészt dilettánsok űzik, másrészt színészek, pedig a jó színész leggyakrabban gyenge vers-előadó, mert az erős alakteremtő fantázia mozgás és játék nélkül bénának érzi magát, hang a számára csak másodlagos eszköz, míg a recitátor kizárólag saját organuma hangszerének játékos. E mostohán kezelt színésziesség műfajnak kevés hivatott művelője van, aki *alkotó* módon tudja újratemteni a hallgató fülek számára a költőnek absztrakt betűjelekkel papírra vetett vízióját. E kevesek legkiválóbbja R. Simonffy Margot, aki évről-évre fejlődő módon tett tanúságot e téren való elhivatottságáról. Sikerült megkerülnie a modorosság zsákutcáját, mely az erősebb *expresszió* reményével csalogatja a modern előadókat bizonyos dinamikus recitálásmód egyhangúságába. R. Si-

monffy Margot nem a külső szuggesztív hatásokra törekszik, hanem az egyes versek leglelkét keresi. A Budapest Székesfőváros Népművelési Bizottságának VI. irodalmi estjén bemutatott változatos levegőjű versek interpretálása alkalmából azonban nemcsak arról tett tanuságot, hogy hangjának és vers-átélőképességének

milyen kivételesen nagy skálája van, hanem arról is, mennyi minden költőséget tud a vershez hozzáadni önmagából ott, ahol a hiányos irodalmi értékeket recitátori értékekkel kell kiegészítenie. Előadói estjének, melyet Németh László rövid felolvasása vezetett be, megérdemelten nagy sikere volt.

Képzőművészet.

A Nemzeti Képzőművészeti Kiállítás.

A mag, melyet Magyarország kormányzója vetett el emlékezetes leiratával és Hóman Bálint kultuszminiszter gondozott, immáron fáva terebélyesedett és megtermette első gyümölcsét, a kiállítást, mely valamennyi magyar festőt és szobrászt, művészeti pártállásra való tekintet nélkül egybegyűjti és évenként megismétlődve, keresztmetszetét adja a magyar művészi termelés aktuális helyzetének.

A nagyarányú tárlattal kapcsolatban, mely a Múcsarnok tágas teremsorában kapott helyet, sok szó esett a művészbékéről. Való igaz, hogy évtizedek óta a magyar festő- és szobrásztársadalom mérgezett légkörben él. Nemcsak két nagy pártra, konzervatívokra és haladóokra, hanem ezeken belül több kis csoportra szakadt, amelyek nyomasztó kenyérgondoktól is sarkalva, késhegyig menő harcot folytattak egymás ellen. A legnagyobb látogatottságú kiállítóhelységet a konzervatívok egy kicsiny s tehetsége révén nem is kiemelkedő csoport vette birtokba, a kívülmaradtok érthetően mindent elkövettek, hogy ők is hozzájussanak a falakhoz. Óhajuk ezután, legalább is évenként egyszer, teljesülni fog. A művészbékét azonban ez nem hozza meg s a nagy nemzeti kiállításnak nem is célja, hogy ezentúl az ellenkező pártállású művészek, öregek és fiatalok,

egymás nyakába boruljanak. Célja inkább az, hogy az ádáz harcokból egészséges versengés váljék, hogy a csoportok erőpróbája ne becslétsértéseket tárgyaló bírósági teremben, hanem ecsettel és vésővel intéződjék el, hogy a művészek ne párteszétikusok sugalmazott cikkeivel, hanem képekkel és szobrokkal vonuljanak fel egymás ellen, szóval, hogy a viadalt — minden idők örökké folyamatos viadalát — ne széklábakkal küzdjék végig, hanem annak rendje és módja szerint, az ezerfejű közönség-vezetőségéd előtt, kardokkal. Ebben látjuk az évente visszatérő nemzeti kiállítások óriási jelentőségét. A közönség, ki a művészet mai helyzetére kíváncsi, ilyenkor bizalommal lépheti át a Múcsarnok kapuját. Nem kötik be a szemét, nem rostálják meg jóelőre egyoldalúan a látnivalókat. A nagy virágoskertben kedve szerint kalandozhat. Ha akarja, csak a konzervatív képeket nézi s ajkbiggyesztve haladhat el az újabb irányok alkotásai mellett, vagy fordítva, csak az utóbbiakért lelkesülhet. Ha elég képzett ahhoz, hogy összetapossa a pártszemüveget, mindkét csoport legjobb alkotásaiban gyönyörködhet. Összemérheti azokat egymással s általában azzal a tudattal hagyhatja el a termeket, hogy objektív képet kapott az élő magyar művészetéről.

A különböző pártállású művészekből álló zsűri munkálkodását s Petrovics Elek kitűnően megoldott ren-